

Отримано: 07.10.2014 р.

Прорецензовано: 23.10.2014 р.

Прийнято до друку: 04.12.2014 р.

Слава С. С., Гапак Н. М. Структурна парадигма збалансованості інструментів підтримки економічного розвитку регіону / С. С. Слава, Н. М. Гапак // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'ячук. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 27. – С. 44–50.

УДК: 338.22: 332.02

JEL-класифікація: O1, R1

Слава Світлана Степанівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Гапак Наталія Мирославівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

**СТРУКТУРНА ПАРАДИГМА ЗБАЛАНСОВАНOSTI ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

У статті побудовано концептуальну схему взаємодії інструментів економічного розвитку (бюджетно-фінансових інструментів, інструментів інституційного забезпечення, інструментів підвищення конкурентоспроможності, інструментів інтеграції і взаємодії органів влади) на різних рівнях (державному, регіональному – обласному, субрегіональному – рівень міста, селища, села). Розкрито теоретичну парадигму збалансованості даних інструментів. У дослідженні представлено кількісний та структурний аналіз інструментів регіонального економічного розвитку та засобів їх реалізації на усіх рівнях (регіональний, субрегіональний та в цілому). Виявлено кількісні диспропорції між інструментами, що застосовуються для місцевого економічного розвитку в Україні. Вироблено пропозиції щодо вимірювання показників наскрізної збалансованості при формуванні системи інструментів підтримки економічного розвитку на різних рівнях.

Ключові слова: місцевий та регіональний економічний розвиток, інструменти підтримки економічного розвитку, регіон, субрегіон, інституційне забезпечення, бюджетно-фінансові інструменти, інструменти підвищення конкурентоспроможності, інструменти інтеграції та взаємодії органів влади.

Слава Светлана Степановна,кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия ГВНУ
«Ужгородский национальный университет»**Гапак Наталья Мирославовна,**кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия ГВНУ
«Ужгородский национальный университет»**СТРУКТУРНАЯ ПЕРЕДИГМА СБАЛАНСИРОВАННОСТИ ИНСТРУМЕНТОВ ПОДДЕРЖКИ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА**

В статье построено концептуальную схему взаимодействия инструментов экономического развития (бюджетно-финансовых инструментов, инструментов институционального обеспечения, инструментов повышения конкурентоспособности, инструментов интеграции и взаимодействия органов власти) на различных уровнях (государственном, региональном – областном, субрегиональном – уровень города, поселка, села). Раскрыто теоретическую парадигму сбалансированности данных инструментов. В исследовании представлены количественный и структурный анализ инструментов регионального экономического развития и средств их реализации на всех уровнях (региональный, субрегиональный и в целом). Вывявлены количественные диспропорции между инструментами, которые применяются для местного экономического развития в Украине. Произведено предложения по измерению показателей сквозной сбалансированности при формировании системы инструментов поддержки экономического развития на разных уровнях.

Ключевые слова: местное и региональное экономическое развитие, инструменты поддержки экономического развития, регион, субрегион, институциональное обеспечение, бюджетно-финансовые инструменты, инструменты повышения конкурентоспособности, инструменты интеграции и взаимодействия органов власти.

Svitlana Slava,PhD, Associate Professor at the Department of Enterprise Economics
State Higher Educational Institution «Uzhhorod National University»**Natalia Hapak,**PhD, Associate Professor at the Department of Enterprise Economics
State Higher Educational Institution «Uzhhorod National University»**STRUCTURAL PARADIGM OF BALANCING THE SUPPORTIVE TOOLS
FOR ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION**

The article is based on developed conceptual scheme of interaction tools of economic development (fiscal instrument, institutional support, tools, competition and tools integration and interaction of) at different levels (national, regional – re-

gional, subregional – level city, town, village). The theoretical balance paradigm of these tools is described and developed. The study presents quantitative and structural analysis of tools for regional economic development and the means of their implementation at all levels (regional, sub-regional and overall). The quantitative disparities between the tools used for local economic development in Ukraine are found out. The proposals for measurement of pass-through balance in the formation of the supportive tools for economic development at different levels are elaborated.

Keywords: local and regional economic development, economic development supportive tools, region, subregion, institutional support, budgetary and financial instruments, competition enhancing tools, tools for integration and interaction of authority bodies.

Постановка проблеми. Сучасна регіональна та місцева економічна політика у всьому світі характеризується зменшенням адміністративних важелів та урізноманітненням загальної сукупності інструментів підтримки економічного розвитку за рахунок розширення інституційно-організаційної бази цієї підтримки та можливостей залучення до розвитку варіативних груп дорадників, що знаходяться на території регіону чи громади. Такі два вектори потенційно сприяють створенню асиметрії в сукупній організаційно-функціональній діяльності, а підприємства просто недоотримують певний вид послуг у зв'язку з фрагментарним доступом до них чи відсутністю організацій-надавачів послуг у цілому. Проблема ускладнюється тим, що детальний аналіз організаційно-функціонального забезпечення здійснюється рідко, і не завжди можна виявити справжні потреби підприємств у певних послугах. Це призводить як до неможливості попередити кризові явища, що виникають у підприємницькій діяльності, так і до неспроможності усунути їх наслідки власними силами підприємств. Незважаючи на це, проблемами відповідності інструментів завданням економічного розвитку займалися багато вчених, переважно у теоретичній, але частково також і в суто практичній площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування необхідного набору інструментів для підтримки економічного розвитку висвітлені у працях таких вчених, як К.Бліщук [1], Дегтярьова І.О. [2], О.В.Берданова, В.М.Вакуленко [3], Kuklinski A. C. [4], Мамонова В.В. [5], В.П. Мікловда, С.С. Слава [6], [7], С. А.Романюк [8] та інші. Спеціальна увага фінансовим інструментам приділена у працях таких вчених, як М.Борода, А.Гінкул, К. Рубановський [9], Шкуренко О.В. [10], М.Фуршик [11]. Основні результати частини досліджень стосуються ролі різних інструментів у регіональній політиці та їх компліментарний вплив на формування тих чи інших моделей розвитку [4], [8], висвітлення класифікаційних ознак інструментів [12], [13], оптимізації програмування як окремого інструменту регіонального розвитку [8].

У деяких аналітичних працях [14] вказується на «застарілість традиційних інструментів та механізмів впливу на регіональний розвиток, які лише закріплюють поточні проблеми територій, вирішують їх недостатньою мірою, не створюють стимулів до саморозвитку, активізації місцевої економічної ініціативи та розвитку підприємництва на місцях». Одна з причин такого стану полягає не тільки у недовісті якогось певного виду інструменту підтримки розвитку, але й у відсутності системного впливу на підприємницьку діяльність. Проблемним при цьому залишаються питання загальної структури всієї сукупності інструментів, їх збалансованості, спрямованості, наскрізності та результативності інструментів, а справжнім викликом – виявлення можливості «побачити картину» в цілому. Саме цим аспектам присвячене дане дослідження.

Мета і завдання дослідження. Таким чином, мета даного дослідження полягає у виявленні структурних особливостей сучасної парадигми збалансованості інструментів підтримки економічного розвитку, для чого поставлені такі основні завдання: по-перше, формування і аналіз теоретичної парадигми збалансованості інструментів, по-друге, здійснення структурного аналізу визначених груп інструментів підтримки економічного розвитку в межах заданого підходу, по-третє, вироблення пропозицій щодо концептуалізації сучасної парадигми збалансованості інструментів підтримки економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу.

1. Теоретична парадигма збалансованості інструментів

Ефективна політика місцевого економічного розвитку повинна вдало компонувати наявні інструменти підтримки розвитку пріоритетних видів діяльності на регіональному та субрегіональному рівнях, враховуючи соціально-економічні особливості певної місцевості. При цьому, така політика покликана реалізувати дві стратегічні мети [7, 10-12]:

1) забезпечення *приватної користі* через підвищення особистих доходів і покращення добробуту (і, як наслідок, зменшення рівня особистої вразливості та полегшення реакції на зміни у виробничих технологіях та у ринковому середовищі);

2) забезпечення *суспільної користі* через збільшення оподаткованого капіталу і робочих місць, збільшення податкової бази (і, як наслідок, поліпшення іміджу та єдності громади, покращення громадських послуг).

Органи влади всіх рівнів (державного, а особливо регіонального і місцевого), громадські організації і приватний сектор повинні бути не просто суб'єктами регіональної економічної політики, а обов'язковими партнерами у процесі економічного розвитку. Така ціль може досягатися при відповідній збалансованості його інструментів. Для аналізу збалансованості у даному дослідженні за основу прийнято модель, що визначає чотири групи інструментів – фінансово-економічного забезпечення, підвищення конкурентоспроможності територій та сприяння інноваційному розвитку, інституційного забезпечення, інтеграції регіонів та партнерства [13], яка потім була трансформована авторами [15] у бюджетно-фінансові, підвищення конкурентоспроможності, інституційного забезпечення, інтеграції та взаємодії, а відтак дещо модифікована у даному дослідженні. Така їх видова і групова характеристика пов'язані з необхідністю забезпечити різні аспекти економічного розвитку. Разом з тим зрозуміло, що досягти абсолютної розмежованості при класифікації інструментів майже неможливо, оскільки їх функції перетинаються, а ступінь переважної важливості того чи іншого функціонального напрямку інструмента виявляти недоцільно через надзвичайну трудомісткість такого аналізу. Концептуалізація представленого компонування інструментів економічного розвитку наведено на рис. 1. Короткий аналіз видів та засобів реалізації аналізованих груп інструментів наведено нижче.

Базуючись на аналізі даних [15], можна стверджувати, що найширше представлені та законодавчо визначені українським законодавством *бюджетно-фінансові інструменти* регіонального економічного розвитку. Крім того, переважна більшість засобів реалізації бюджетно-фінансових інструментів (податкове регулювання; фінансова, кредитна та гарантійна підтримка розвитку підприємництва; субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм (проектів); бюджетне планування) широко використовується у практичній діяльності органами місцевого самоврядування, меншою мірою використовуються продаж муніципальних цінних паперів, допомога з державного фонду регіонального розвитку, дотації вирівнювання. Проте, різноманітність і, що найбільш важливо, їх дієвість, суттєво поступаються передовому досвіду розвинених країн. Також військові та пов'язані з ними економічні причини в українських реаліях фактично «заморожують» застосування окремих методів – субвенції з держбюджету на виконання інвестиційних програм, залучення коштів державного фонду регіонального розвитку.

До сфери впливу на підвищення конкурентоспроможності економічної діяльності було віднесено такі основні інструменти, як стратегічне планування, розвиток інновацій та інноваційної інфраструктури, кластери, інвестиції в людський розвиток, проекти регіонального та місцевого розвитку, територіальний маркетинг і брендинг, програми державної підтримки та галузеві програми, вирівнювання економічного розвитку. Загальна їх ознака – дотичність до ринкових характеристик та можливостей покращення ринкової позиції бізнесу за рахунок їх реалізації.

Інструменти, класифіковані авторами [15], як належні до сфери інституційного забезпечення, в Україні розвинені недостатньо, зокрема серед них вказано публічно-приватне партнерство; організаційно-консультаційна підтримка. Так, публічно-приватне партнерство, хоча й має законодавче підґрунтя, в практиці місцевого економічного розвитку діє фрагментарно, залежно від ситуації, що виникла. Така діяльність в Україні, як правило, не інституціоналізується, на відміну від країн ЄС та США. У США, наприклад, до форми державно-приватного партнерства відносять корпорації розвитку, які можуть бути різних видів (корпорації індустріального розвитку, корпорації розвитку центральної частини міст, корпорації місцевого розвитку, корпорації розвитку громад тощо), і є постійно діючими організаціями.

Всі вони характеризуються проведеннями економічних досліджень, допомогою з організації венчурного бізнесу, здійсненням маркетингових і фінансових функцій.

У країнах ЄС коло інститутів, які безпосередньо залучаються до процесу розвитку територій (крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування різного рівня), дуже широке. Тут можна навести різні інститути та інституції: асоціації муніципалітетів; національні агентства розвитку; торговельно-комерційні та промислові палати; технополіси; бізнесові й інноваційні центри; регіональні фінансові компанії; приватні консультанти та експерти; профспілки; організації, які займаються працевлаштуванням населення; організації, які спеціалізуються на поширенні нових технологій; бізнес-інкубатори; венчурні фонди; гарантійні фонди; благодійні фонди; місцеві агентства розвитку; комунальні фундації; заклади вищої освіти та наукові центри; технологічні дослідницькі лабораторії; агентства регіонального розвитку тощо.

Незважаючи на відсутність цілеспрямованої державної політики щодо розбудови інституційної інфраструктури регіонального розвитку, в Україні створено і функціонує багато агенцій регіонального розвитку (АРР) та організацій, які не мають такої назви, але ідентифікують себе як такі, що цілком або частково діють з метою сприяння регіональному та/або місцевому розвитку. Але рівень співпраці зазначених

організацій та місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування залишається низьким: АРР та організації, що діють з метою сприяння регіональному та місцевому розвитку, майже не залучаються до розробки місцевих і регіональних програм і стратегій розвитку та процесу їх подальшої реалізації; діяльність відповідних організацій в Україні сьогодні здійснюється переважно за рахунок фінансової підтримки з боку іноземних і міжнародних донорів; практично відсутня координація та узгодження діяльності організацій, що позиціонують себе як АРР, на регіональному рівні.

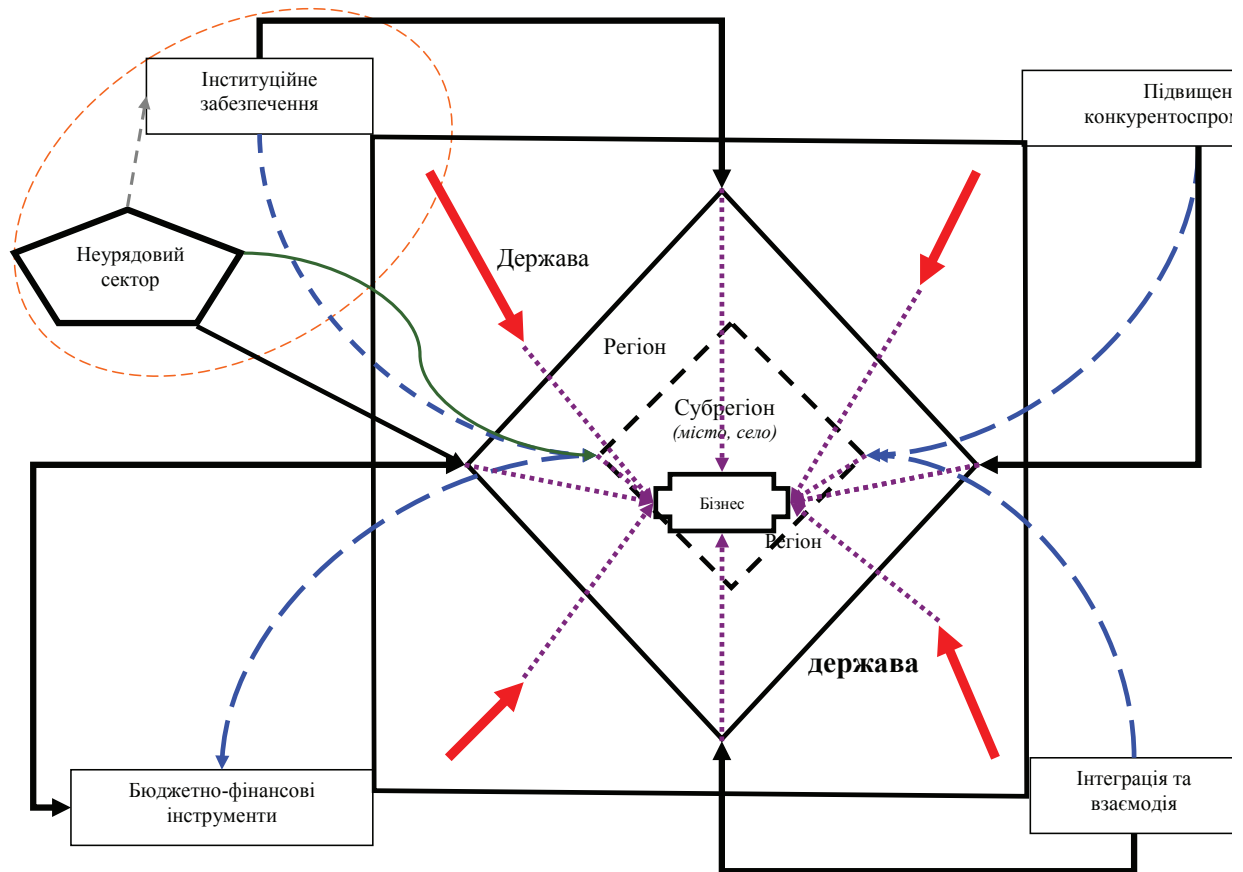

Рис. 1 Концептуальна схема взаємодії інструментів економічного розвитку на різних рівнях (розроблено авторами)

Варто зазначити, що кількість та розмаїття інституційних структур місцевого економічного розвитку в Україні та розвинених країнах навіть не співставні. Багато їх видів в Україні просто відсутні: «центри з однією зупинкою» (володіють інформацією з усіх питань планування і розвитку бізнесу та основною сполучною ланкою між різними видами бізнесу і органами місцевого самоврядування), системи групового маркетингу (спільне здійснення фірмами своїх маркетингових і збутових функцій), корпорації розвитку.

Про інструменти інтеграції та взаємодії органів влади можна стверджувати, що вони повинні бути чи не найбільш дієвими інструментами регіонального економічного розвитку саме на субрегіональному рівні, оскільки суб'єктами засобів його реалізації (міжмуніципальне та міжрегіональне співробітництво, транскордонне співробітництво) є, в основному, саме місцеві ради і органи виконавчої влади (міські, сільські, селищні). Авторами [15] сюди віднесено міжмуніципальне, міжрегіональне та транскордонне співробітництво. Крім того, більшість засобів реалізації цих інструментів потребують, насамперед, ініціативності, доброї волі та організаційних зусиль саме від органів місцевого самоврядування.

2. Структурний аналіз збалансованості інструментів

Провівши аналіз нормативно-правового забезпечення регіонального економічного розвитку, інструментів державної підтримки пріоритетних видів діяльності на регіональному та субрегіональному рівнях, практики та механізмів фінансування місцевого економічного розвитку в Україні, можна кількісно визначити наступні співвідношення складу та структури загальної сукупності проаналізованих інструментів та засобів їх реалізації (табл. 1).

При формуванні зведеної таблиці засоби реалізації інструментів регіонального економічного розвитку були проаналізовані на таких рівнях:

- 1) кількість інструментів на національному (державному) рівні
- 2) засоби реалізації, які забезпечуються практично на регіональному (обласному) рівні;
- 3) засоби реалізації, які забезпечуються виключно на місцевому (місто, селище, село) рівні;
- 4) засоби реалізації, які мають втілення як на регіональному, так і на субрегіональному рівнях.

Таблиця 1.

Кількісний та структурний аналіз інструментів регіонального економічного розвитку

Інструменти	Бюджетно-фінансові		Підвищення конкурентоспроможності		Інституційне забезпечення		Інтеграція та взаємодія		Разом	
	7 (37%)		8 (42%)		2 (10,5%)		2 (10,5%)		19 (100%)	
Засоби реалізації на регіон. рівні / наскрізність, од.	11 (20%)		31 (58%)		8 (15%)		4 (7%)		54 (100%)	
Засоби реалізації на місц. рівні / наскрізність, од.	1 (9%)	9 (33%)	2 (18%)	8 (30%)	8 (73%)	4 (15%)	0 (0%)	6 (22%)	11 (100%)	27 (100%)
Усього засобів реалізації на регіон. рівні, од.	20 (25%)		39 (48%)		12 (15%)		10 (12%)		81 (100%)	
Усього засобів реалізації на місц. рівні, од.	10 (26%)		10 (26%)		12 (32%)		6 (16%)		38 (100%)	
Усього засобів реалізації на регіон. та субрегіон. рівні, од.	21 (23%)		41 (44%)		20 (22%)		10 (11%)		92 (100%)	

Джерело: розраховано авторами.

Крім структурних показників для цілей аналізу використовувався запропонований авторами показник наскрізності, який вказує на наскрізний характер засобу реалізації відповідних інструментів, при цьому аналізувалися два рівні наскрізності – від державного до регіонального та від державного до місцевого рівня.

Кількісний та структурний аналіз інструментів регіонального економічного розвитку вказує на більш широку номенклатуру бюджетно-фінансових інструментів та інструментів підвищення конкурентоспроможності – відповідно 37% та 42%, порівняно з інструментами з інших аналізованих груп.

Найбільш кількісними за видами та засобами реалізації інструментів розвитку пріоритетних видів економічної діяльності на регіональному рівні є інструменти підвищення конкурентоспроможності: 31 інструмент (58%) як такий, що застосовується лише (переважно) на рівні області і 39 інструментів (48%) загалом, враховуючи ті, що мають також і наскрізний характер, тобто практика застосування яких наявна і на субрегіональному рівні. Щодо засобів реалізації даного інструменту на місцевому рівні, то за кількісними та структурними показниками він поступається інструменту інституційного забезпечення та займає друге місце після нього. Разом з тим, кількість засобів реалізації інструментів підвищення конкурентоспроможності, які застосовуються виключно на місцевому рівні, складає всього 2 (або 18% від загальної кількості засобів реалізації усіх інструментів, що проявляються виключно на субрегіональному рівні): 1) стратегія розвитку і вибір пріоритетів на громадських слуханнях; 2) визначення стратегічних, проміжних і тактичних цілей економічного розвитку громад, району – економічне зростання, максимальна зайнятість і добробут населення, відновлення ресурсного потенціалу і досягнення самозабезпечуваності громади. Наскрізність інструментів (застосування як на регіональному, так і на субрегіональному рівнях) для даного виду є достатньо високою і складає 30%. Отже, на рівні області інструменти підвищення конкурентоспроможності займають практично половину усіх засобів реалізації інструментів регіонального економічного розвитку.

Засоби реалізації бюджетно-фінансових інструментів розвитку пріоритетних видів регіональної діяльності за кількісним та структурним співвідношеннями (у розрізі всіх рівнів та в цілому) посідають друге місце. Слід відмітити, що 25% та 26% (тобто $\frac{1}{4}$ від кількості) засобів реалізації бюджетно-фінансових інструментів відповідно на регіональному та субрегіональному рівнях складають «правильну» пропорцію їх розподілу, враховуючи, що кількість інструментів дорівнює 4. Крім того, даний інструмент

демонструє також найбільшу наскрізність засобів реалізації – 9 одиниць (33%). Разом з тим, до місцевого рівня реалізації відноситься лише 1 засіб бюджетно-фінансових інструментів (що складає 9% від засобів субрегіонального рівня): управління землею та майном громади.

Інструменти інституційного забезпечення хоча й найменш чисельні за кількістю видів (поряд із інструментами інтеграції і взаємодії органів влади) – 2 одиниці – і за наскрізністю засобів реалізації – 15%, проте характеризується найбільшою кількістю засобів реалізації політики економічного регіонального розвитку саме на місцевому рівні – 8 одиниць (73% від засобів реалізації суто на субрегіональному рівні) і 12 одиниць (32% від місцевих засобів реалізації, враховуючи також і наскрізні з регіональним рівнем). Характерним для даного інструменту є те, що кількість засобів реалізації на регіональному рівні, в т.ч. враховуючи наскрізність, ідентична кількості на місцевому рівні. Тобто, місцевий економічний розвиток на сучасному етапі в Україні має можливість послуговуватися саме інституційними інструментами.

Інструменти підтримки взаємодії, інтеграції та співпраці органів влади є найменш чисельними на усіх рівнях: регіональному (10 одиниць, або 12% засобів реалізації), субрегіональному (6 одиниць, або 16% засобів реалізації). Крім того, засобів реалізації, які здійснюються виключно на місцевому рівні, в результаті проведеного дослідження не виявлено. Також це єдиний вид інструменту політики регіонального економічного розвитку, де наскрізних засобів реалізації більше, ніж тих, що застосовуються тільки на рівні області.

Висновки. У даному дослідженні виявлено структурну нерівномірність розподілу інструментів у визначених групах. Оскільки багато інструментів інтеграції і взаємодії органів влади та інституційного забезпечення іноді важко однозначно класифікувати (наприклад, асоціації міст, агенції регіонального розвитку тощо), з метою подальшого моделювання доцільно об'єднати ці два інструменти в одну групу, враховуючи при цьому й те, що вони є найменш чисельними.

Щодо функціонального призначення, то частина засобів реалізації інструментів регіональної політики також мають подвійну природу. Наприклад, передача коштів між місцевими бюджетами (визначено дослідженням як інструмент інтеграції та взаємодії органів влади) є також бюджетно-фінансовим інструментом; агенції регіонального розвитку та асоціації міст (визначено дослідженням як інструмент інтеграції та взаємодії органів влади) є також інституційним інструментом; ініціювання і розробка державних цільових програм і галузевих програм (визначено дослідженням як інструмент підвищення конкурентоспроможності) є також інституційним інструментом і т.д. Тому різні інструменти регіонального економічного розвитку територій можна вважати взаємопоєднаними і переплетеними.

Однак, на основі суто теоретичного аналізу оцінити практичні результати збалансованості тих чи інших груп інструментів неможливо. Тому базуючись на отриманих результатах у даній праці можна стверджувати, що перспективами наступних досліджень повинні стати оцінки емпіричних даних щодо засобів функціональної реалізації аналізованих інструментів у конкретному регіональному середовищі, тим самим виявивши практичні наслідки взаємодії різних інструментів підтримки економічного розвитку та засобів їх реалізації.

Література:

1. Бліщук К. Інструменти державного впливу на регіональний економічний розвиток / К.Бліщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2010_5/fail/Blishc.pdf
2. Дегтярьова І.О. Інструменти інноваційного розвитку регіону: зарубіжний та вітчизняний досвід застосування / І.О.Дегтярьова [Електронний ресурс] / офіційний сайт Національної академії державного управління при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10diovdz.pdf>
3. Інструменти регіонального розвитку в Україні : навч. посіб. / О. В. Берданова та ін.; за ред. В. М. Вакулєнка, О. В. Берданової. – К. : НАДУ, 2013. – 286 с.
4. Kuklinski A. Regional policies: Experience and Prospects // International Social Journal. Oxford: BasilBlackwell. – 1987. – Vol.XXXIX, №2 (112). – pp. 170-187.
5. Мамонова В.В. Кластеризація як чинник підвищення конкурентоспроможності регіонів / В.В.Мамонова [Електронний ресурс] // Кластери як інструмент регіонального розвитку: наук.-практ. семінар, 16–20 липня 2012 р.: тези доп. – Феодосія, 2012. – С.46-50. – Режим доступу: http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2012-5/2012_05.pdf
6. Мікловда В.П. Інституційно-організаційні чинники регіонального та місцевого економічного розвитку: досвід України та зарубіжних країн / В.П. Мікловда // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2003. – №5. – С. 66-81.
7. Слава С., Грін Г. Місцевий економічний розвиток: сучасні концепції та методи. Вибірковий огляд досвіду США в контексті умов України. – Ужгород: Мистецька лінія, 2000. – 236 с.
8. Романюк С.А. Еволюція підходів до підтримки регіонального розвитку в країнах світу / С.А. Романюк [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2013. – №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1829>

9. Методи та механізми фінансування місцевого економічного розвитку / М. Борода та ін. ; за ред М. Борода, А. Гінкул, К. Рубановський – К. : НАДУ, 2013. – 286 с.
10. Шкуренко О.В. Цільові програми як інструмент регіонального розвитку / О.В.Шкуренко [Електронний ресурс] // Альянс наук: учений – ученому: міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 2011р.: тези доп. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110225/ek5_shkurenko.php
11. Фурщик М. Финансовый и организационный консалтинг. Эффективность применения инструментов регионального развития: Сборник трудов ИСА РАН. – М.: Сборник трудов ИСА РАН, 2008.
12. Бекирова С.Е. Механизм стимулирования социально-экономического развития региона/ С.Е.Бекирова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/nvfb/2010/3/p_79_85.pdf
13. Концепція державної регіональної політики. Київський національний портал «Ділова ініціатива і воля громади». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bizvolnet.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=207&Itemid=82; лютий 2014р.
14. Сорока М.П. Заходи державної селективної підтримки окремих регіонів України / М.П.Сорока [Електронний ресурс] / Державне управління. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/governmgmt/2012/186-174-18.pdf>
15. Регіональні та субрегіональні підходи до розвитку пріоритетних видів економічної діяльності в Закарпатській області// Проміжний звіт Закарпатського регіонального центру соціально-економічних та гуманітарних досліджень НАН України. – Неопубліковані матеріали. – Ужгород, 2014 р.
16. Студенніков І. Інституційна інфраструктура регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і проблеми формування / І.Студенніков, В.Ткаченко [Електронний ресурс] // Економічний часопис – XXI. – 2005. – №9-10. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea.php?pokazold=20050912&n=9-10&y=2005>
17. З рапорту Американської торговельної палати у Польщі (Скорочений перекл. за: Marek Jefremienko, Halina Wolska, Wspylnota) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dialog.lviv.ua/socialpartnership/articles/10/>
18. Грищенко С. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу. – К.: Фонд Східна Європа -USAID проект «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність», ФОП Москаленко О.М., 2011. - 140 с.
19. Павлюк А. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні: аналітична записка / Д. Ляпін, А. Павлюк [Електронний ресурс] / офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/816/>